

Oslo, 13. november 2015

Til Helse og omsorgsdepartementet

Hørings svar til lov om endring av juridisk kjønn

Bakgrunn

Avdeling for kvinnerett, barnerett, likestillings- og diskrimineringsrett (KVIBALD), Institutt for Offentlig rett, Universitetet i Oslo, viser til høringsnotat om forslag til lov om endring av juridisk kjønn av 25. juni 2015. Ved Institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo forskes det i perioden 2013-2017 på LHBTI-relaterte problemstillinger i norsk og internasjonal rett gjennom forskningsprosjektet «Sexual orientation and gender identity in national (Norwegian) and international law». På bakgrunn av vårt pågående forskningsarbeid ønsker vi å knytte noen kommentarer til høringsnotatet om forslag til lov om endring av juridisk kjønn.

Oppsummering

Vi er enig i ekspertgruppens vurdering av de menneskerettslige betenkelighetene ved dagens praksis vedrørende endring av kjønn. Vi bemerker at dagens administrative praksis med krav om irreversibel sterilisering er i strid med lov om forbud mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk og med Norges menneskerettslige forpliktelser.¹ Vi er derfor i hovedsak svært positive til forslaget om å innføre en ny lov om endring av juridisk kjønn uten krav til diagnose eller medisinsk behandling. Vi er videre enig i departementets vurdering av at refleksjonsperiode er unødvendig, og vi støtter departementets vurdering om at personer over 16 år som hovedregel er tilstrekkelig modne til å treffe beslutninger om egen helse og endring av juridisk kjønn.

- KVIBALD støtter forslagens § 2 og innføringen av erklæringsmodellen
- KVIBALD støtter forslagens § 4 første ledd som vil gi personer over 16 år mulighet til selv å endre juridisk kjønn

Vi savner imidlertid en nærmere utredning av særlig tre punkter i høringsnotatet:

- Nærmere begrunnelse for aldersgrensene
- Diagnosekrav for endring av juridisk kjønn for barn under 7 år
- Alternative kjønnskategorier og kjønnsnøytral lovgivning

---

¹ Se Likestillings- og diskrimineringsombudet, sak 14/840 – Diskriminering på grunn av kjønnsidentitet.

Nærmere begrunnelse for aldersgrensene

Forslagets § 4 andre ledd – endring av juridisk kjønn for barn mellom 7 og 16 år

Departementet foreslår en begrenset adgang til å endre juridisk kjønn for barn mellom 7 og 16 år. Slik forslaget står, vil barn som mangler samtykke og støtte fra sine foreldre eller de med foreldreansvaret, stå uten mulighet til å endre juridisk kjønn.

Ved endring av juridisk kjønn for barn mellom 7 år og 16 år mener vi barnets beste må være avgjørende ved utforming av loven, jf. barnekonvensjonen art. 3. Vi stiller oss tvilende til at det beste for barnet vil være å vente til det fyller 16 år dersom en av foreldrene er uenig i barnets ønske om å skifte juridisk kjønn. Vi mener barnets eget ønske om å skifte juridisk kjønn bør veie tungt. KVIBALD bemerker at endringen har få rettslige virkninger, men derimot er av stor betydning for barnet. Ved uenighet mellom foreldrene mener vi det mest forsvarlige vil være å la en upartisk offentlig instans avgjøre spørsmålet med utgangspunkt i barnekonvensjonen art. 3 og 12 og barneloven § 31, etter mønster av pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 annet ledd bokstav b .

Nedre aldersgrense på 7 år

KVIBALD savner en nærmere begrunnelse for at den nedre aldersgrensen for endring av juridisk kjønn er foreslått satt til 7 år. I realiteten innføres det med lovforslaget en refleksjonsperiode frem til fylte 7 år for barn med kjønnsinkongruens, men som faller utenfor den snevre gruppen av barn med medfødt usikker somatisk kjønnsutvikling (intersexbarn). Vi mener det er uheldig at barn med kjønnsinkongruens ikke får endre juridisk kjønn på linje med andre før etter skolepliktig alder. Dette innebærer at disse barna vil starte skolegangen og sosialisere seg inn i et klassemiljø med et annet juridisk kjønn enn det de identifiserer seg med.

Diagnosekrav for endring av juridisk kjønn for barn under 7 år – forslaget § 4 tredje ledd

Departementet foreslår å innføre et krav om diagnose for endring av juridisk kjønn for barn under syv år. Etter dagens praksis stilles et slikt diagnosekrav, men dette er ikke lovfestet. Forslaget om å innføre et diagnosekrav for de yngste barna harmonerer dårlig med at lovforslaget ellers skiller mellom det juridiske og det medisinske. Barn under 7 år har etter barnekonvensjonen art. 8 rett til å få anerkjent sin kjønnsidentitet på lik linje med andre. KVIBALD savner derfor en nærmere redegjørelse for hvorfor dagens diagnosekrav beholdes for barn under 7 år.

Alternative kjønnskategorier og kjønnsnøytral lovgivning

Folkeregisteret operer i dag med to kjønn – mann og kvinne. Disse to kjønnskategoriene legges til grunn i lov om endring av juridisk kjønn. KVIBALD støtter derfor departementets forslag om at muligheten for å innføre en tredje kjønnskategori utredes nærmere. Vi viser i denne sammenheng til at en rekke land, herunder Tyskland, Danmark, Australia, New Zealand, India, Nepal og Malta har åpnet opp for alternative kjønnskategorier.

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk som ble vedtatt i 2013 har som formål å fremme likestilling uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, jf. lovens § 1. Samtidig fremkommer følgende av lovforarbeidene (Prop.88 L (2012-2013)) på side 110:

Samfunnet består ikke bare av menn og kvinner. Kjønn er mer sammensatt enn som så: Noen opplever at de har et annet kjønn enn det de er født med; de har en annen kjønnsidentitet. Andre føler at de er verken mann eller kvinne.

Fra et diskrimineringsrettslig perspektiv kan det således stilles spørsmål ved om det er saklig, rimelig og nødvendig å tvinge alle inn i en tokjønnsmodell. I denne sammenheng vil vi også påpeke at prinsipp 3 i Yogyakartaartaprinsippene anerkjenner alternative kjønnsformer:

«Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law. Persons of diverse sexual orientations and gender identities shall enjoy legal capacity in all aspects of life. Each person's self-defined sexual orientation and gender identity is integral to their personality and is one of the most basic aspects of self-determination, dignity and freedom. No one shall be forced to undergo medical procedures, including sex reassignment surgery, sterilization as a requirement for legal recognition of their gender identity. No status, such as marriage or parenthood, may be invoked as such to prevent the legal recognition of a person's gender identity. No one shall be subjected to pressure to conceal, suppress or deny their sexual orientation or gender identity.»

Adgang til alternative kjønnsformer er av særlig betydning for barn som er født med uklare kjønnsorganer (intersexbarn). Denne gruppen barn blir i de fleste land med godt utbygd helsevesen gjenstand for kjønnsoperasjon like etter fødselen med påfølgende melding til folkeregisteret om det er en gutt eller jente. Denne medisinske praksisen, som henger nært sammen med nasjonale regler om kjønnsregistrering ved fødsel, anses av både FNs barnekomité og FNs kvinnekomité som en «harmful practice».² FNs barnekomite har ansett praksisen for å være i strid med artikkel 19 og artikkel 12 i Barnekonvensjonen.³

Tredje kjønnskategori i passet

For å fremme likestilling uavhengig av kjønnsidentitet mener vi det bør åpnes for en alternativ kjønnskategori i pass og øvrige identitetspapirer. Europarådet anbefalte i resolusjon av 22. april i år å utrede en tredje kjønnskategori i offisielle identitetsdokumenter. Skattedirektoratet har allerede i brev til

---

² Utgangspunktet for dette synspunktet er FNs barnekomité og FNs kvinnekomité, *Joint general recommendation/general comment No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women and No. 18 of the Committee on the Rights of the Child on harmful practices*, CEDAW/C/GC/31-CRC/C/GC/18, 2014.

³ Se Barnekomiteens avsluttende merknader til Sveits 2015 (CRC/C/CHE/CO/2-4) avsnitt 42 b og 43 b, og Kirsten Sandberg «The rights of LGBTI children and children with LGBTI parents under the Convention on the Rights of the Child», *Nordic Journal of Human Rights*, Vol. 33(4) 2015 (under trykking).

Finansdepartementet av 30. juni 2014 anbefalt at fremtidige personnummer bør utstedes uten kjønnsmarkør. Flere land, herunder Australia, New Zealand, Nepal, India og Danmark har innført en tredje kategori. Norge må derfor allerede forholde seg til at immigranter fra disse landene kan ha et annet juridisk kjønn enn mann og kvinne.

Begrepet «kroppslig kjønn»

Etter lovforslaget vil man i noen situasjoner bli kategorisert som kvinne etter barneloven selv om man har endret juridisk kjønn til mann. Vi mener det er uheldig at det juridiske kjønn man har byttet til ikke anerkjennes fullt ut i all lovgivning.

Vi mener på denne bakgrunn at lovforslaget bør innføres i nåværende form, men håper samtidig at det jobbes videre med å tilpasse øvrig lovgivning.

Med hilsen

Anne Hellum
Professor, dr. juris
Leder av KVIBALD

Kristen Sandberg
Professor, dr. juris
Medlem av FNs barnekomité